

3 | PILÍŘE NOVÉ RUSKÉ IDEJE

| Ruská pravoslavná církev

V DĚJINÁCH RUSKÉ IDEJE VŽDY HRÁLO ÚSTŘEDNÍ ROLI PRAVOSLAVNÉ náboženství. Platí to i dnes a se vší pravděpodobností to bude platit i zítra. Křesťanství do Ruska přišlo z Konstantinopole, i když líčení týkající se původu se liší. Podle jednoho poslal kyjevský kníže do Byzance delegaci, aby hledala příhodné náboženství. Na členy delegace mocně zapůsobila pravoslavná obřadní praxe v Hagii Sofii a doporučili její přijetí. Je však pravděpodobnější, že pravoslavná církev do Ruska přišla s misionáři z Byzance, kteří navštěvovali řecké kolonie v jižním Rusku.

Zpočátku církev v Rusku působila pod vedením a dohledem konstantinopolského patriarchy, a když Byzance slábla a upadala, nabyla ruská církev nezávislosti. Dějiny ruské církve v následujících staletích jsou dlouhé a spleťté, podobně jako tomu je s jinými církvemi. Je to příběh o rozdělení a znovuspojení, o konfliktech a často o spolupráci se státem. Církev byla intenzivně zapojena do politiky. Mnozí předvíдали, že to církev poškodí, ale nebyli ve

většině. Roli církve jasně stanovil Feofan Prokopovič, kněz a rádce cara Petra Velikého, v knize *Duchovnyj reglament* (Duchovní pravidla). V té stojí, že králové mají být ctěni a mají se poslouchat. Ti, kdo tomu vzdorují, monarchomachisté, jsou hříšníci.

Až do ruské revoluce měla církev, či přesněji řečeno náboženství, významný dopad na všechny složky společnosti včetně inteligence. Za komunismu se církvi nedařilo dobře, zejména v prvních letech nového režimu, kdy se ničily kostely a věřící byli obtěžováni. Do určité míry se to změnilo za druhé světové války, kdy se Stalin snažil zapojit církev do společné fronty proti nacistickému Německu a udělal nějaké ústupky ve prospěch církevní činnosti, přičemž stále doufal, že mladé lidi už nebude náboženství zajímat a církev postupně zanikne zcela přirozeně.

Tento předpoklad se zakládal na mylném přesvědčení o trvalé přitažlivosti komunistických myšlenek. Pravoslavná církev tedy existovala dál, ale byla to nejistá existence, za kterou musela zaplatit vysokou cenu. Nejen že do ní orgány státní bezpečnosti pronikly, ale ve skutečnosti ji převzaly. Nikdo se nemohl stát biskupem, natožpak ještě vyšším hierarchou, aniž by ho schválilo politbyro a KGB. Když se v roce 1991 nakrátko otevřely archivy, vyšla najevo trpká pravda: agentem tajné služby byl i sám patriarcha. Ten to v jednom projevu potvrdil a pronesl za církevní vedení i za svou vlastní roli *pater peccavi* (otče, zhřešil jsem). Argumentoval tím, že ústupky byly nezbytné pro přežití.

Z dnešního hlediska je to naprostá pravda. Na obranu ústupků církve lze uvést, že církev přežila, kdežto ti, kdo byli pronásledováni, nikoli. Z duchovních se nestali